

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	1
Bölüm 1	
KÜLTÜR	5
A. Kültür Nedir?	6
B. Kültür Kavramının Sınıflandırılması.....	18
C. Kültür ve Medeniyet İlişkisi.....	26
Bölüm 2	
MEDENİYET	33
A. Medeniyet Kavramının Tarihçesi	34
B. Batı'da Medeniyet Algısının Oluşumu	44
1. Fransızlarda <i>Civilisation</i> Kavramı	49
2. Almanlarda Medeniyet ve Kültür Algısı	53
C. Türklerde Medeniyet Algısı	60
Ç. Tekil Medeniyetten Çoğul Medeniyete	65
Bölüm 3	
KÜLTÜR AKTARIMI	71
A. Kavram Olarak Kültür Aktarımı	73
B. Kültür Aktarımı Kuramı	77
C. Kültür Aktarımı Araştırmaları	78
Ç. Kültürün Yeniden Yapılandırılması, Yorumlanması ve Kültürel Bağlam.....	81
D. Kültür Aktarımında Kendi ve Yabancı Olgusu	87
F. Kültürel Aktarım Sürecinde Aktaranların Rolü	89
G. Kültür Aktarımı Süreci	94
Bölüm 4	
MEDENİYET AKTARIMI	103
A. Batılılaşma Sorunsalı.....	104
B. 20. Yüzyıl Türk Aydınlarının Medeniyet Algısı.....	111

1. Başka Bir Medeniyete Dâhil Olma Düşüncesi: Doğu ve Batı Çatışması	111
2. Medeniyet Uyanışları	116
3. Toplumsal Gelenekleri Dikkate Alarak Gerçekleşen Medeniyet Aktarımı.....	119
4. Medeniyet Aktarımında Kültürel Bağlamın Önemi	122
C. Medeniyet Aktarımının Toplumsal Gelişmedeki Yeri ve Önemi	124
 Bölüm 5	
KÜLTÜR VE MEDENİYET AKTARIMI OLARAK ÇEVİRİ.....	127
A. Çeviri Kültür İlişkisi.....	127
1. Çeviribilim Kuramlarında Yaşanan Kültürel Kırılma.....	129
2. Çeviribilimde Kültür Kavramı.....	131
3. Kültürlerin Dönüşümde Çevirinin Rolü.....	137
B. Çeviriyi Kültür Aktarımı Olarak Gören Yaklaşımlar	139
1. İki Kültür Bağlamında Eşdeğer Durum ve Kültür Aktarımı.....	139
2. Kültürel Tasarımlar ve Kültür Aktarımı	141
3. Bilgi Aktarımı Olarak Kültür Aktarımı	143
C. Çeviri Medeniyet İlişkisi	149
1. Türklerde Medeniyet Aktarımı Olarak Çeviri.....	151
a. Batılılaşma Dönemlerinde Osmanlı ve Cumhuriyet'te Çevirinin Rolü	154
b. 19. Yüzyıl İtibariyle Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemlerinde Çeviri Faaliyetlerinin Yürütüldüğü Alanlar	168
c. Çeviri Faaliyetlerinin Günümüze Yansımaları	171
2. Medeniyet Aktarımında Çevirinin Rolü	172
SONUÇ	177
KAYNAKÇA	185

GİRİŞ

21. yüzyılın ilk çeyreğinde birçok alanda yapılan tartışmaların temelinde kültür kavramı bulunmaktadır. Devlet politikalarında, küresel şirketlerin stratejilerinde, yeniden şekillenen toplumsal yapılarda kültürün etkileri net bir şekilde görülmektedir. Günümüzde kültürün önemine, onun aldığı biçimlerin ve kültürle ilgili yeni açılımların gerekçelerine değinirken yaşıntı, ekonomi ve yönetim olgularının birbirleriyle olan ilişkisi,¹ kültürün bu durumunu özetlemektedir. Uluslararası temasların sıklaşması ve olağan bir hal almasıyla birlikte, buna bağlı ekonomik, sosyal ve kültürel etkiler,² son zamanlarda bilimsel açıdan daha çok ele alınmakta ve sosyal bilimler çatısı altında da kültür odaklı paradigmlar³ yaşanmaktadır.

Günümüzde kültür kavramının bu denli ön plana çıkmasının nedenleri arasında, ideolojilerin çöküşü, küreselleşme, modern yaşam ve toplumsal tasarımların öneminin artmasının yattığı söylenebilir. İdeolojilerin zayıflaması ve

¹ Stefan Lüddemann, **Kultur: Eine Einführung**, Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2010, s. 9-10.

² Peter Sandrini, “Mehrsprachige Fachkommunikation: Wissens- und Kulturtransfer im Zeitalter der Globalisierung”, Lew N. Zybatow (Ed.), **Translation zwischen Theorie und Praxis** içinde (395-410), Frankfurt a.M.: Peter Lang, 2002, s. 395.

³ *Cultural turn* ya da *turn* kavramı, son yıllarda sosyal bilimler alanında paradigma kavramı ekseninde yaşanan tartışma neticesinde yeni yeni kullanılan bir kavramdır. Maryln Strathern’e göre paradigmlar, doğa bilimlerinde mevcut olan problemlerin çözüme kavuşması için, eski kurallar yıkılarak yerlerine yeni kurallar oluşturulur. Oysa sosyal bilimlerde kuramsal yaklaşımlar arasında farklılıklar gözlemlenmekte, var olan farklı kuramsal yaklaşımlar nedeniyle, kültür ve sosyal bilimlerde müşterek bir yaklaşımdan söz edilmesi mümkün değildir (Aktaran Doris Bachmann-Medick, **Cultural Turns. Neuorientierungen in den Kulturwissenschaften**, 4. Basım, Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag, 2010, s. 16-17). Bu yaklaşıma göre doğa bilimlerinde var olan paradigma kavramıyla sosyal bilimlerde atıfta bulunulan paradigma kavramı aynı kavramlar olmadığı görülmektedir. Çalışmamızda bundan sonra, Strathern ve Bachmann-Medick’in yaklaşımından hareketle, paradigma kavramı yerine kültürel kırılma kavramını kullanacağız. Kültürel kırılmadan yana yapılan tercih, paradigma kavramının Türk Sosyal Bilimler alanında yanlış kullanıldığını şeklinde yorumlanılmaması gerekir.

bunlar üzerine kurulu politik sistemlerin çökmesiyle birlikte, bu boşluk kültür tarafından doldurulmuştur. Küreselleşme nedeniyle dünya genelinde yaşanan para, mal ve düşünce trafiği ile her geçen gün artan göç hareketliliği, kültürün önemini daha da artırmaktadır. Kültürün öneminin artmasıyla birlikte, çeviriye ve kültürlerarası iletişime duyulan ihtiyaç ciddi oranda yükselmiş ve her geçen gün yükselmeye devam etmektedir.⁴

Çeviri, küreselleşme, uluslararası münasebetler, kimlik özgürlüğü, göç ve çeşitli nedenlerle etnik açıdan karışık olan toplumlarda gözlemlenen uyum sorunları,⁵ kültür olgusuyla bağlantılı olduğundan, kültür kelimesi ve kavramı üzerine yapılan tanımların sayısı, literatürde kültür ile ilgili kelimelerin ve birleşik sözlerin sayısı şaşırtıcı derecede çoktur.

Sömürgecilik, küreselleşme ve göç dalgalarının ardından ülkelerin sınırları arasında yaşanan sürekli hareketlilik ve yer değiştirme, toplumların artık durağan ve tek kültürlü bir dünyada yaşamasını mümkün kılmamaktadır. Daha önce başka kültürlerle yüzleşmeyen, bir yanda kendi kültür dünyasında başka kültürlerle birlikte yaşamayan, diğer yanda kendi kültürünün dışında bir dünyayı hiç tanımamış olup, başka bir kültürün dünyasında yaşamak zorunda kalan insanların artık tek kültürlü bir dünya algısı mümkün olamamaktadır. Irkların saflığının giderek azalması gibi, kültürlerin saflığının da giderek azalması ve melez kültürlerin gün geçtikçe yayılması, kültür tartışmasına yepyeni bir boyut getirmektedir. Kültürleri artık “hibrit”⁶ kültürler olarak tanımlayan ve başlangıcından bugüne kültürlerin bir şekilde birbirlerinden etkilenecek melezleşmelerini savunan bir kültür anlayışı günümüz dünyasında hâkim görünmektedir.

Kültürlerin melezleşmesi, kültürel değer ve sembollerin melezleşmesi ve kaotik bir duruma dönüşmesi anlamında algılanmamalıdır. Kültürler ne kadar etkileşirse etkileşsin, ne kadar melezleşirse melezleşsin, her bir kültürün melezleşen dünyada kendi sembollerini koruyup gelecek nesillere aktarması bir o kadar önemli ve gerektir.

Kültür kavramıyla ilgili yaklaşımlarda görünen statik bakış açıları, kültürü sanki değişmeyen ve sabit duran, kendini sürekli muhafaza eden bir olgu gibi

⁴ Lüddemann, s. 9-10.

⁵ Lüddemann, s. 10.

⁶ Homi K. Babha, **Die Verortung von Kultur**, Michael Schiffmann ve Jürgen Freudl (çev.), Tübingen: Stauffenburg Verlag, 2000.

göstermektedirler. Oysa kültür, yeni kültür kuramlarında çokça üzerinde durulduğu gibi, kendi sembol ve değerlerini ancak kendi dinamizmini koruyarak ve kendini dönüştürerek kazanmaktadır. Kültür, bir anlamda Bourdieu'ye göre bir alanda çatışma ve karşıtlık olmaksızın var olamaz. Pierre Bourdieu alan kuramına benzer olarak varlığını ve sürekliliğini kendi iç karşıtlığına ve kendini yenilemeye borçludur. Fakat kültürel alanın dinamizmi, kültürel sembollerin yok edilerek yerine başkalarının gelmesi anlamında değildir. Kültürün oluşturduğu değerlerin yeniden yorumlanmasıyla gerçekleşir değişim. Semboller tıpkı tarihi eserler, mimari, sanat ve dil gibi kendi soyutluklarıyla kalırlar, fakat somut ve değişen dünyada farklı yorumlayıcılar tarafından farklı yorumlanırlar. İnsanlar ve toplumlar değişir, insanların hayata bakışı değişir fakat kültürel semboller yeni bakış açılarına açık ve muhtaç bir şekilde yüz yıllarca, bin yıllarca geçmişle şimdiyi ve geleceği bağlayan ana taşıyıcılar olarak kendilerini sunarlar.

Çeviribilimin kültüre bakışı kadar, kültürbilimin çeviriye bakışı da son yıllarda önemli değişimlere sahne olmuştur. Önceleri çeviri tartışmalarında kültür yüzeysel ve aktarım şeklinde bir yer tutarken, şimdilerde çeviribilim içinde kültürün konumu çok farklı bir yerededir. Çeviri artık çeviri değil, kültürel bir interaksyondur. Kültürlerin karşılaşmasıdır. Kültürlerin etkileşmesidir. Daha da ileri giderek, Homi Bhabha'nın değimiyle çeviri kültür değil, "kültür çeviri"dir. Kültürler çevirilerle beslenmektedir ve kültürleri biz çeviri aracılığıyla anlıyoruz. Bunların sonucunda kültürler çeviri aracılığıyla yapılanmaktadırlar.

Kültür ve kültürel etkileşim konusunda çeviri alanına toplumsal sistem kuramıyla baktığımızda, bu kuramın bir toplumsal sistemin diğer sistemlerle (burada kültürlerle) etkileşimiyle sistemin kendisini düzenlediğini görmekteyiz. Sosyal/kültürel sistemler arasındaki etkileşimin çeviri aracılığıyla gerçekleştiğinden yola çıktığımızda, Bhabha'nın çeviriyle ilgili savına benzer olarak, kültürel sistemlerin çeviri yoluyla kendilerini yapılandırıp devam ettirdiklerini gözlemleyebiliriz. Çevirinin kültür sistemleri için oynadığı taşıyıcı rolün önemi, çeviri alanında kültürel boyutla ilgili daha fazla araştırma yapılmasını gerektirmektedir.

Çeviri alanında kültürün işlevinin bir aktarımdan ibaret görülmesi, çeviri kuramlarının yorumlanması konusunda içine düşülen büyük bir hata olarak karışımıza çıkmaktadır. Çeviri normal durumunda, bir kültürün tamamen ya da kısmen alıcı bir kültüre aktarım faaliyeti olarak görülemez. Böyle bir bakış açısı, çevirinin görevini bir kültür misyonerliği olarak gösterme tehlikesini

iinde barındırır. evirinin aracı iŖlevi bir kltrden diğerk kltre semboller ve değerleri, kaynak kltr bağlamı ierisindeki halleriyle taŖımak değil, aksine, kendisinden aktarım yapılan kltr aracılığıyla, erek kltrn kendi kltrel kimliğiyle, kltrel sembollerle farklı bir bakıŖ aısı elde etmesine ya da kendi kltrel değerlerini yabancı metinler aracılığıyla yeniden keŖfetme olanağı sunmak olabilir.